

OVIDIU

Dedicat Memoriei Marelui Voevod Ștefan cel Mare

Cu ocazia aniversării celui de al IV-lea centenar

Ștefan cel Mare

*Tu sfânt soldat, măi mare 'ntre eroi
Lamină vie prin secolî și popore;
Tu, singur pe pământ ca și pe cer un sôre
Acum, la patru vécuri, tol viu ești între noi!*

*La Baia 'n zorî, pe-un crai eșit din minți;
Ca Christ, Divinul care minunî făcea,
L-ai vindecat de bóla ce avea,
Și toți Tătarii știu zorul din Lipinți!*

*La Rahova și-n codru la Cosmin,
La Râșboeni, cum cărțile te-arată
Sdrobiși puterea dușmanului hain.*

*Infrânt-ai oști de Crai și de păgânî
Și-ai fost menit să nu mori nici-o-dată;
Tu cel mai mare și sfînt între Români....*

PETRE DANILESCU

Patru sute de ani de la mortea lui

Ștefan cel Mare

Uriși Carpați, plecați-vă pleșuvele creste. Iar tu Mare Neagră răscolește-ți furișele talazuri. Majestosule *Danubiu*, spumegosule *Nistru*, blândule *Prut* și moleumule *Siret*, agitați-vă undele.

Voii falnicilor de odinioară codri ai Racovei, — *Răsboenilor* și *Cosminului*, despicați vîzduhul prin freamătul vostru; și cu toții împreună, munți, mare, fluvii și codrii, trâmbițați în lumea întregă vestea că :

Astăzi 2 Iulie 1904, să arată neamului românesc, *spectrul măreței umbre* a celui mai strălucit *Luceafăr* de odinioară al românismului *Ștefan cel Mare*, care de 400 ani, și-a luat eternul repaos, în catacombele monastirei de la Putna.

Români din cele patru unghiuri ale lunii!

Rădicați frunțile vóstre și cu inimile palpitânde de emoțiune, să îndreptăm pașii, să ațintim toți privirile către monastirea Putna, ca să putem *prinde în sufletele noastre, clipa divină a apariției măreței umbre* a străbunului nostru Ștefan cel Mare, fala românismului, și stălpul creștinătăței din veacul al XV-lea.

Dacă pentru un moment, creștinătatea s'ar desbrăca de acel egoism pătimăș, apoi, — în pelerinagiul către monastirea Putna, nu ne-am întâlni numai noi români, ei am fi însoțiți acolo, de toți strănepoții acelor popóre, a căror existență politică în multe împrejurări în mod indirect, le-a fost salvată de către ilustrul nostru străbun, căci :

Iată cum în elanul lor de admirațiune, în urma strălucitei isbânzî de la Racova, vorbește diplomații și cronicarii streini despre Ștefan cel Mare.

Senatul Venețian să exprimă :

«*De ar fi și cei-alții principî creștini cu o astfel de inimă și voință, «său dacă singuri ar avea atîta putere, «câtă convine măreței sufletului vostru ! etc...*»

Iar Dlugos̄ istoric polon contimporan evenimentelor exclamă :

«*O bărbat minunat ! în nimic mai inferior ducilor eroi pe cari noi 'i admirăm, și cari în timpurile noastre au re purtat victorii strălucite contra turcilor ; după judecata mea, cel mai vrednic a fi numit în fruntea unei «cualițiuni a Europei creștine contra «turcilor ești tu cel dintăi...»*»

Aceste mărturisiri de admirație arată că, isbânda de la Racova însemna un mare eveniment European, ele sunt cele mai brilante titluri de valórea eroului Moldovei, caracterizând imensele servicii ce Ștefan cel Mare prin *spada sa*, aducea cauzei comune creștinismului.

* * *

Pentru noi români, personalitatea lui Ștefan cel Mare, încadrează *punctul culminant de glorie militară, politică și socială*, la care s'a pătut ridica vr'odată neamul românesc.

Ca glorie militară. Activitatea răsboinică a lui Ștefan cel Mare, raportată la *mijlocele și împrejurările* în cari s'au desfășurat a fost *fenomenală*.

Este de ajuns să spun-em că în cei 47 ani de domnie, a susținut 35 de răsboe, suferind numai 2 înfrângeri.

Și nu roșese de loc a afirma că : strălucitele isbânzî de la Baia, Racova, Codru-Cosminului (Dumbrava Roșie), nu români întru nimic mai pe jos, fața de elaciele bătălii moderne ca : Rosbach, Lissa, Liegnitz și Torgau, câștigate de *Friederic cel Mare*, ori Austerlitz sau Iena câștigate de *Napoleon cel Mare*.

Dacă acum 400 ani ar fi fost cunoscut în Moldova tiparul, și dacă timpurile vijelișe, cari au ținut 3 secole patria noastră în întuneric barbaric, n'ar fi distrus ori-ce urmă de *civilizațiune națională*, de sigur e-am poseda documente fórte prețioșe, despre activitatea răsboinică a Marelui Ștefan, și bătăile de la Baia, Racova-Răsboent, Dumbrava-Roșie, ar figura cu oaóre printre campaniele elacice, formând documente de mare preț, pentru militarii studioși nu numai români, dar chiar și streini.

Durere ! timpurile vitrigi au distrus totul, și astăzi învățații noștri, solicită favórea, de a scutura praful din biblio-

tecele străine, unde găsesc câte un prețios document, fragment din viața noastră trăită.

Sub raportul politic. Moldova nici-o dată n'a avut o situație politică mai strălucită ca sub domnia lui Ștefan cel Mare. De și țara mică, a fost nu numai respectată, dar chiar ținută de statele mari vecine, cari o înconjurau, precum era Ungaria și Polonia până chiar și atot-puternica Otomană.

Ștefan în politica sa, s'a condus de înțeleapta maximă română, «*nici-o dată doi dușmani*».

Se arăta curtenitor față de poloni, pentru a zdrobi pe Matiaș Corvin la Baia.

A solicitat alianța și sprijinul acestora, pentru a scăpa de cotropirea turcească.

Și dacă sufletele acestor doi regi creștini, n-ar fi fost stăpânite de porniri josnice față de Ștefan, și în războiele cu turcii l-ar fi sprijinit cu armate mai puternice, cauza creștinismului și a civilizației Europene ar fi fost salvată de atot-puternica spadă a lui Ștefan.

În războiele grele cu turcii, dacă n-aș găsit un sprijin la regii creștini; totu-și a dobândit neutralitatea lor, care era ceva!

Știu a semăna zizanie între frații regi ai Ungariei și Poloniei, care puseseră la cale sfârșirea Moldovei, ba ce este mai mult, capătă chiar ajutor în ôste de la unguri și turci, (*alianța monstră pentru timpurile acele, dar care să impunea*), pentru a sfărâma pe poloni în codru Cosminului.

Papa Romei, Senatul Veneției, până chiar și îndepărtatul Șah al Persiei, dorea alianța și amicitia Marelui Domn al Moldovei, căutându-l prin nunți și ambasade.

Bine înțeles, întreaga sa politică era sprijinită pe puternica sa spadă.

Reformele sociale întreprinse de Ștefan, au fost în totul conforme cu împrejurările și au contribuit la consolidarea țerei. Aceste reforme au consistat în :

«*Reformarea moravurilor*». Cea mai mare reformă ce un suveran dibaci, prevăzător și patriot poate să facă în statul său.

La urcarea sa pe tron Ștefan găsește Moldova sfâșiată în trei părți. O parte închinată polonilor, o altă ungarilor, iar

cea-laltă turcilor. O stare de anarhie domnea peste tot, din cauza înpercherii boerilor, asasinatele politice erau la ori dinea zilei.

Ștefan puse ordine în tôte.

Mai întâiu și făuri o puternică armată. Chemă pe boeri în lăgăr, cărora le încredință comandamente ostășesci, apoi, îi conduse pe câmpul de război, unde îi încercă de glorie și onoruri așa că, din intriganți ordinari, boerii deveniră eroii năamului și pârghia de susținere a tronului și țerei.

Ștefan pentru a stimula la fapte de vitejie pe toți supușii săi ; în urma oricărui bătălii, înălta la ranguri de boeri pe toți acei, cari săvârșeau vr'o acțiune strălucită, dându-le drept răsplătă câte un petec de moșie după rangul la care era înălțat. Această înălțare o făcea chiar pe câmpul de bătăe în vèzul și auzul tuturor.

«*Simple dar sublime moravuri*». —

În rezumat aceasta este personalitatea lui Ștefan cel Mare, judecat ca Domn, general și ocârmuitor de țară.

În tôte acțiunile lui, vedem pe omul superior, omul de elită, omul hărăzit cu schînteia divină: *Geniu*.

Tinere generațiunii de astă-zî!

Dacă voiți să cunoșteți mai bine cine a fost ilustrul vostru străbun Ștefan poreclit cel Mare :

Întrebați codrii Racovei-Resboenilor-Cosminului. Adresați-vè la ruinele Baei și ale Hârlăului. Ascultați șéptele undelor Dunărei, Nistrului, Prutului și Siretului. Cerețați telazurile Mărei Negre. Ridicați privirile vòstre spre crestele Carpaților și veți vedea, cum acești uriași, își înclină respectuos pleșuvele lor frunți spre catacombele de la monastirea Putna, pentru a saluta cu toții apariția *Marefei Umbre*, care acum 400 ani, îi fascina pe toți cu strălucitele lui fapte.

Tinere generațiunii de astă-zî!

Când astă-zî elementele din Dacia-Traiană să mișcă pentru a sărbători memoria celui mai strălucit *Luceafăr* al românismului.....

Întrebați conștiințele voastre, — Voi ! Ce trebuie să faceți ?!

Căpitan Popovici (Răsboeni).

Asarlăc, 2 Iulie 1904.

6 vizită la Bellu

Sunt 5 ani de când am plătit tributul morței—și de atunci am îndrăgit cimitirul. Vorbesc de cimitirul vechiu al orașului nostru, care azi e părăsit, și unde de asupra mormanelor, sub cari zac ósele celor duși, a crescut iarba desă, buruienile și scăeții cei țapoși. Crucile de lemn de la căpătăiul morminților au fost smulse și duse departe de furtună năpraznice, iar cele de piatră sunt culcate aci de a lungul grópei, dincolo peste cea vecină. Pe ici pe colo se mai vede câte vre-un grilaj de lemn dărâmat, iar înăuntru buruienile de tot soiul cresc în voe și în neștirea nimănuia.

Așa cum e cimitirul nostru, e prielnic unui suflet idealist, dornic de a filozofa câte-va momente și a deveni capabil să pătrundă tainele firei.

Aci m'am recules adese ori la priveștiștea unui apus de sóre, când pásărelele spintecând văzduhul, își căutaă de zor cuibul.

* * *

Nu de mult, vizitând Capitala, țineam să ved și cimitirul Bellu, să culeg impresii din lumea marilor noștri ómeni ale căror rămășițe, zac acolo, să fac un paralelism între simplu și grandios, între simțire și nesimțire, să constat, dacă și aiurea lumea e în stare să-și uite morții ca la noi.

Pe frontesciul marilor porți se póte ceti: *Fericirea cerescă, gloria pământescă.*

De cum trecui pragul, observați cum trei alei se trifurcă în direcțiuni opuse una alteia. Prima conduce spre capela destinată serviciului morților. Intr'acolo mă și îndrumăi, după ce mă adresăi paz-

nicului că voese să vizitez cimitirul și'l rugăi să mă însoțescă în schimbul unei modeste recompense—la care propunere dînsul se învoi bucuros.

Ajuns în interiorul capelei, mă inchinai smerit Celui a tot puternic. Până aci nimic extra-ordinar.

Construcția, arhitectura și pictura capelei sunt demne de o Capitală.

La eșire 'mă aruncați privirea în drépta și nu departe recunoscuți prin cei doi sfinxi odihnind cu labele pe două globuri enorme, monumentul Iuliei Hăjdeu. Ei au aerul a veghia intrarea în cavoul Iuliei.

Eram deprins cu interiorul acestui cavou-templu, care evocă vizitatorului o lume spirituală și-l înalță în regiuni senine. Pe lângă bustul genialei fiice a lui Hăjdeu, azi măi observați, ceva măi în fund, încă unul, care represintă pe iubita-ți mamă, mult regretata «Femeea româncă.»

Aci ori-ce obiect e un subiect de cugutare profundă. Ideea divinităței e simbolizată printr'un tot armonic dus spre perfecțiune. În peretii cei marmoreeni sunt săpate în litere mari maxime din legea morala, filozofică socială, și naturală. Templul acesta e al gândirei profunde, al credinței desăvirșite în nemurirea sufletului, al apoteozărei geniului omenesc.

Am eșit dinăuntru măi luminat, măi blând, măi senin de cum venisem.

Dar... ajuns din nou pe aleca principală și aruncându-mi privirile în jurul meă, în fața atător grămezi de marmoră cioplită, mă simții copleșit, împovărat ca și cum greutatea lor așa fi purtat-o în spinare. La fie-ce pas privirea mi-era atrasă de o nouă capelă, zidită de asupra cavourilor.

Nu era timp să le studiez cu deamă-

nuntul, destul că din trecăt veri cine pôte observa un fel de întrecere în a luxului zădărnice.

Dar toemăi când mă gîndeam la zădărnicia lunei, la nebulia luxului ei, iată-mă în fața unui mormînt înconjurat în cele 4 laturi de stâlpi pătrați, executați din marmoră neagră, ce strălucea la reflexul razelor solare, de'ți lua vîzul. Pe crucea uriașă tot din marmoră neagră a acestui monument, ceti cuvîntul elenic: *matcotis* — zădărnice și mi-am zis: dacă cine-va ar cere un răspuns la întrebarea: care-î *culmea ironiei*, de sigur, deslegarea i-ar da-o opera din fața mea, căci dacă proprietarii recunosc că totul e zădărnice, la ce bun acest grandios și din cale afară luxos monument.

Memoria mortului se putea cinsti în alt mod în căt ironia să nu-și fi putut descărea bateria asupra operelor...

Trecui mai departe urmat de paznic.

— Dar aci cine se odihnește, îl întrebaî.

— Aci nu e încă nimeni, dar capela își așteptă nerăbdătoare pe stăpân.

— Cum așa ?

— Păi și-a zidit-o singur înainte de a muri.

— Dar pentru-ee și grija asta omule ?

— Fiind-că e un milionar, care s'a temut ca moștenitorii, dând de comóra strînsă de el, nu s'ar îndura să-î ridice o cruce la mormînt...

— Te-am înțeles prietîne—urmai eu—dar în loc să se gîndească la moștenitorii a căror recunoștință o bănuiește, nu era mai nimerit să fi zidit școli și biserici la țară, așa că recunoștința națiunei să-î fi zidit monument neperitor fie în inimă, fie în piețe publice, de căt așa...? Nu găsești și D-ta că e nepotrivit lucru să-și ridice singur omul statuî ? Ori, nu tot aceeași țărînă se alege de noi toți și doar faptele rămân pe urma noastră...

— Așa e D-le, dar fiind-că n'a făcut

nimica și știa ce-l așteptă, și-a zidit singur monumentu și ridicând brațul în direcțiune sud-vest, îl auziî :

Asta ce-e D-le, pe lângă aceea ; ia priviți numai...

— Ai dreptate, i-am răspuns și grăbi pașii într'acolo.

Paznicul mă urmă.

La noua capelă lucrau vre-o 20 de cioplitori italieni ; pe bolta dia afară observai stele încrustate în metal, infățîșînd cerul. Deși neterminată, dintr'o singură privire recunoșcui că e un cap de operă a cimitirului. Sculptura fină se țese de mâini maestre în cele patru laturi. Curiositatea mă împinse să mă cobor pe niște trepte de marmoră în cavou : aci alți meșteri lucrau pe tăcute.

— A cui e biserica asta, întrebaî.

— A lui Evloghiev, Domnule.

— Trebuie să coste bune parale, că prea e frumósă.

— Vre-o 250 de miî de lei.

— Căt s'ar fi putut zidi 7 biserici la țară, respunsei omului din cavou cu care intrasem în vorbă.

Omul surise bine-voitor clipind din ochi și mai mult în șopte :

— Putea să ridice și 70 D-le, cu ave-rea ce a făcut-o în țară.

Mi-am luat ziua bună și am eșit. Paznicul mă aștepta.

— Auzi D-ta : 250 de miî de lei costă.

— Ce are aface ! Să vedeți pe cea de marginea cea-laltă a cimitirului, care-î de 2 ori mai mare de căt asta și atunci cred aveți de ce vé mira.

— O voi vedea negreșit și nici nu plec de aci până n'oiu vizita și morminții morților mei scumpi.

— Aveți vre-o rudă bag seamă și ați venit...

— Da, am mai mulți și acum fi bun și mă du întâi la marele Urechii.

— Paznicul mă măsura de sus până

jos și-și luă e ținută reventioasă față de mine.

— Poftiți pe aci D-le, nu-s de cât câțiva pași până la Urechii.

Făcurăm câte-va cotituri și iată-ne în fața mormintului aceluia, care ne-a iubit atât de mult.

Mormintul acesta e poetic, simplu și senin ca și sufletul lui Urechii. O piatră pătrată dispusă în sens oblic, pe care e săpat numele lui și anii 1834 — 1901 arată vizitatorului, că aci zac rămășițele sfinte ale unuia din cei mai nobili români. Mă aplecai peste un răzor cu flori și sărutați colțul pietrei și o lacrimă ferbinte simți că-mi picură de sub gene pe petala unei flori ce schițează sub farmecul razelor Astrului de Mai.

Acum la Eminescu — știu eu locul — i-am zis paznicului. Traversai câte-va alei și iată-mă în fața mormintului tot atât de scump neamului românesc. Tei îmi par acum mai bătrâni, de cum i știam, dar o îngrijire deosebită a florilor de curând adăpate, mă mulțumește în suflet și trec mai departe fericit că m'am învrednicit să văz locașurile de veci ale celor scumpi tuturor.

Paznicul ținea să-mi arate capela uriașă, care de departe aducea cu o mastabă egipteană. Pe aleea ce apucasem și 'ntr'o parte și 'ntr'alta observai statuți, dar privirile mele erau atrase de nume cari supraviețuiesc prin faptele lor.

Da, iată încă o figură simpatică, bine cunoscută în literatura noastră și o cunoștință a mea personală. Cetes pe soclul bustului minunat reușit: *Dumitru Stăncescu* și în apropiere, pe același pătrat, mamă-sa, a cărei efigie în bronz reiese dintr'un fond semi-obscur, veghiând parcă la liniștea eternă a fiului smuls din mijlocul nostru în flórea vârstei. Dar lucrul curios în ce privește vârsta: din 50 de repausați cu greu se poate distinge o

vârstă căruntă; în general tinerețea populază cimitirul: aci D-șóre drăguțe, colo femei tinere, orî tineri în flóre represintă numeroasele busturi.

Bóla, care a secerat pe regretatul folclorist în flórea vârstei, trebuie să fi secerat pleiada acésta de ambele sexe, ce dórme acum somnul veciei la Bellu.

Parte a moștenit-o de la părinți, parte a contractat-o în urma număróselor neajunsuri de ordin material sau moral.

Cu cât înaintăm în mersul civilizației, cu atât speța descrește, se vestejește.... De vroim să-i asigurăm propășirea, eu cred că urméză neapárat să ne întórcem la legile primitive ale firei: să fim simpli, naturali și cât se póte de raționali cu noi și cu cei ce ne înconjurá.

Să disprețuim luxul și opinia acelor ce și-ar forma-o de noi, vózându-ne că ne menținem în starea strămoșilor noștri; iată mijlocul de a obține în parte isbinda în potriwa ftisiei, care ne rápește tot ce avem mai chipeș și mai drag în mijlocul nostru.

Părăsind mormintul lui Stăncescu, mă îndrumai pe aceeași alee până la capătul ei, de unde urma să cotese la drépta spre a mă apropia de mastaba egipténiá.

Dar în fundul acestei alei o nouă curiositate îmi atrase privirea și nu-mi putui stápani un zimbet ironic la adresa monumentului ce se înfáțișa vederei mele.

Multe curiosități mai vede omul în cimitirul ásta, mă adresaí eu paznicului, oprindu-mă în fața colosalei statui, áșezată pe un soclu în forma paralelogramicéa, pe ale cărú colțuri se înáltau 4 pilaștri ionici. Statuia acésta, perfect modelată, represintă o Dómná burghezá, de originá grécá, după cum ne arată portul ei național, într'o rochie cutată și largá ca pe timpul malacofului. încinsá cu un șorț pe dinainte, iar la cap legată cu un bariș ca la țárancele din Grecia.

Statuia acésta îmi sugeră o reflexiune : era mai potrivită în parcul castelului familiei de cât aci, mi-am zis; căci de la modestia morminților unui Urechie, Rosetti Bibescu, Eminescu etc., până la fastul unei ilustre necunoscute... câtă distanță..

Mă apropiai și de mastaba egiptiană și un fior simții prin ôse... E uriașe și pe lângă statuia amintită și multe alte, mastaba e reprezentată tuturoră, care simbolizează puterea capitalismului și a materialismului din zilele noastre. Sunt grămizi de marmoră legate una de alta cari nu-ți pot evoca vre-o idee sfântă. În apropierea mastabei un soț întunecat stetea în fața grôpei deschise a soției mörte acum 12 ani, pe care groparul o scotea din coșciug. Părul blond al decedatei strălucea încă pe craniul întărânat, rochia-i de mătăsă-roz nu-și perduse de tot nuanța : din ghetete de atlas pătate, cari ar fi fost încă bune de purtat, groparul scotea, cu o liniște senină, femurii galbeni negricioși și încheieturile metatarselor. Lemnul de brad al coșciugului nu putrezise încă, totuși când groparul atingea scândurile, se prefăceau țărână în mâna-i.

Tabloul era sfâșietor pentru un muritor de a vedea cum legea naturii își execută opera transformismului : *din țărână ești întocmit, țărână vei ajunge.*

Mi aruncai privirile încă odată spre mastabă și tabloul din fața mea îmi păru de ajuns ca să dea răspuns capitalismului de ce prețuește el în fața vecinicii, când cei ce vor avea cinstea să fie adăpostii înăuntru, fiind săraci în fapte, ce altă sôrtă 'i așteptă de cât ca pe repausata ale cărei ôse le desgrôpă acum ca să le așeze soțul într'o urnă.

Era căldură în adevăr, căci ceasul se făcuse 11 a. m., dar nu acésta era cauza înăbușelei mele, ci atmosfera coplesitoare a materialismului, a gloriei de poruncelă

și a vanității omenesti. Ideea de frumos, de înălțător și sublim e legată numai de morminții marilor noștri morți, cărora le-am înălțat monumente neperitoare în inimă, încolo materie brută, trufie, vanitate și o întrecere orbă în a luxului zădărnice.

Dacă morții ar simți, de sigur ar asvârli blesteme asupra acelor, cari au grămădit atâtea blocuri de marmoră asupra lor, așa fără rost, fără socotăli.

Îți mulțumesc prietine de buna-voință ce ai avut-o să-mi fi însoțitorul acestor locuri triste, pe cari mă grăbesc să le părăsesc, căci simt ameteți...

— E și căldură mare D-le, de aceea cred că ve dore capu.

— Da, ai ghicit, mă dore capu, mă duc să mă recoresc la vre-o grădină.

— Umblați sănătos.

— Rămăi cu bine și 'ți mulțumesc încă odată.

Părăsi pe paznic ștergându-mi sudorea de pe frunte cu batista, lăsându-l în credința lui că din cauza căldurii simțeam ameteți.

O... el nu putea ghici desgustul ce mă cuprinsese în fața ironiei sôrtei și a nebuliei muritorilor săraci în fapte, dar arhimilionari!

27 Mai 1904

Petru Vulcan

LUPĂIU

*Zambira-i sprintenă la pas
lar mijlocului e subțire
Și mlădios, N'au mai rămas
Ochii de flăcău să nu-i însire
În cole, lungi cântături :
Și câte șople 'n câte guri!*

*Și câte risuri înflorese
Pe câte buze, sub mustață!
Și câte laude roese
Împodobind a ici viață!
Ea se aprinde ca un mac,
Și ride-ascuns : îi sint pe plac,*

*Îi sînt pe plac și ride-ascuns
Din cale fără s'o oprească :
Nu ai porțiță de pătruns
In inima-î, ca s'o momcaseă
Cuminte fată! chip leit
Mămucă-si care-a murit.*

*La bună-sa creșcu, știu că,
Ca floarea'n câmp, la roca firii.
Dar uite, dete Dumnezeu
S'ajungă 'n faptul înfloririi
Mintósă, mândră, că-î făcea
Drag satul, cu o înfilnea.*

*Ba încă drag î se făcea
Și javra de Lupeiū, coteial
Ce-î sta din urmă cât colca,
De pază pôle 'n tot temciul:
Al naibeî cânc : n'avea preț!
Grăia cu ochii de isteț!*

*Cât ce-o vedea, îi da în gând
Că fata să gătea de ducă...
Cu botu 'n jos, pe labe stînd
Părea că somnul îl apucă,
Și ea de prag abia trecea
Că, hoțul, repede sărea.*

*Știa, la gard, un loc mai jos
Și dintr'un salt era afară ;
Căta pe urma e', duios,
Făcea un pas ori doi, sta iară.
Și-apoi cu nasu 'n cînt, hai-huî.
Minca pămîntu 'n fuga lui...*

*Nici vorbă, fata s'aștepta
L'asa știută viclenie.
Cum îl vedea, chip îl certa,
Il desmierda cu gingășie
Iar el... ce mai gudurăturî,
Ce săriturî, ce lătrăturî!*

*Le câte ori grăia cu el!
El îi era prieten, frate.
Cu cine-ar fi grăit de-altfel
Când ale satului surate
O clevețeau mercu? E-hei!
Spin le era mândrețea ei!*

*Lupeiū cuminte o priria,
Gemea încet, lingîndu-î mîna :
O pricepa, își mîngăia
In felul lui, cu drag, stăpîna.
Iar când era de glumă, joc,
Nu'și mai găsea în juru-î loc.*

*Ca și acum. De la prășit
Pe calea între grâne 'ngustă,
Se întorceau, dup'asfințit...
Lupeiū o sgâlțâia de fustă
Și mărâie, lătra. — fuga
Și iar la jocă se 'ntorcea.*

*Mi se pitea la cotiturî
In grîul cerăc și, de-odată
I se iese, cu lătrăturî,
Chip să o sperie pe fată,
Ea, cu nimic strein, în gând,
Să hărjonea ea el rîzend.*

*Din toți, mai dragă lui Andreiū
Zanfira îi era. Șiretul,
Frăție bună cu Lupeiū
Chili să face, cu încetul,
Și-asa, s'ajungă cu temciū
La ea, apoi, de la coteiū.*

*Dar uite, când s'apropia,
Cu și acuma, cu sfială,
Lupeiū, de unde alerga,
Mi se opri, e'o bănuială :
Par'că-i plăcea că'l mîngăia
Dar și să mărâie-î renea...*

*Zanfira 'nainta ușor
Cu ambletu-î ca legănarca,
Ivire gingașe de dor
Ce-aruncă 'n inimă desfătarea
Și par'că pricepa acum
Pîndirea dragostei în drum.*

*Cînd fu aprópe, și Andreiū
Cînd scara-bună să-î rostcaseă,
De-odată meșterul Lupeiū
Să apucă să se sburlească
Și, mai să'l rapî, furios,
Că'l auzi grînd de os.*

*Da de-astă dată, fata, re-î.
Lasă flăcînt să-î însire
La mîrgărinte din livezi
Pe-a dragostei luciose fire,
Se aprinsese pe-obrăjori.
Prindeau, flori albe, la bujori.*

*Lupeiū mergea mirat, măhnit,
Cu capu'n jos, în uluire,
Că par'că ar fi prăpădit
Niscaî comori. Accu în știre,
Simțea el doar că rămănea
Cu ea, și totuși fără ea...*

*Din ziu'aceea,—par'că fu
Descăntec, farmec, cine știe,
Zamfira gândul își acu
Ca într'un fel de pribegie...
Lupciū sta zile 'nregeți, uitat;
Rēmas bun vremei de jucat!*

*Rēmas bun dulcei veseli,
Plimbărilor de-odinioară
Și-alător mōndre nebunii!
Tânjia, de par'că sta să moară,
Căta, în fandul curții strins,—
Pe urma ei cu ochi de plâns...*

*Zamfira, par'că se mira,
Și nu-și da seama de schimbare;
Lupciū, abia se gudura,
Când îl chema la desmierdare;
Abia mâuca, abia lătra,
De pază, nōplea, nu mai sta.*

*Dar când vedea pe-Andrei venind,
Andrei venea acum și acasă,
Să repezia la el, rînjind;
Din cap părea că vor să-î iasă
Luminile, de mîniat;
E-ar fi mușcat ca un turbat,*

*Dar cacă ziua cea de dor,
De dor pe cale de 'mplinire:
Mireasă, dînsa,—un bujor
Pe-na rîu de aur tras în fire,—
Și dînsul, mire,—cu scântei
In ochi aprinși de dragul ei...*

*Când la biserică porni
Cu tot alaiul nunții, care
Voioasă se înșirui
Cu chiote, pe drumul mare,
Lupci, din colțu-î, sgrebulit,
Se ridică împleticil;*

*Presemne curica îi păru
Intunecată și pustie,
Și cine știe c'el duru,
C'earu în suflet, cine știe,—
Că plin de grōză lung urlă
De 'n juru-î tot se 'nfioră...*

*Pe unde locul 'și-l știa
Sări afară dintr'o dată
Și gōna! par' că'l alunga
Din urmă, mōrtea n'ndurată.
Năluca-apoi se mai zări
Și 'n geana cāmpului pieri.*

*Zamfira 'și aminti. Andreiū
Il căută peste tot locul,
Dar ia'l de unde nu-î. Lupciū
Nici că-și mai arată cojocul.
Și 'n gînd nu-î dete nimănu
Pricina, taina fugi lui!*

August, 1903

N. Rădulescu-Niger

NĂZUINȚI ZADARNICE

Când iubim totul se alterează metamorfoșându-se sub puterea intuitivă; natura intrăgă, ne pare mai admirabilă și mult mai dragă c'altă dată; sufletul rămâne extaziat în fața frumuseților sempiternice ale naturii; atunci poetisăm viața, realitatea; resimțim poezia înfintă a unei blōnde nopți de vară; ne impresionează moartea unui trandafir pe care l-a aiins buzele iubitei. Numai atunci când iubim și ne simțim apropiate cu gândul său cu trupul de sufletul iubit, inima ne bate înfiorată de plăceri sufletești, de emoțiuni estetice; simțim senzații plăcute și noi când neplecăm duios privirea în ochii cari ni sunt dragi. Și'n învălmășeala asta sufletească a acestui sentiment irracional, avem tendința de-a fi vegnic alături de cel-ăl. Suflet, de a ne apropia buzele, de a cuprince în brațe sufletul iubit și-al apăsa spre inimă; ca ntru afectiv.—Căntecul păsărilor ascultându-l într-un crâng cu iubită, pe sub ramurile unor copaci, e s'albi și plini de flōre, ne pare că toată natura de dragul nostru e atunci în sărbătoare, și tremolurile de privighetore, ne pare o romanță dulce, o simfonie din alte lumi, ce vibrează în adierea parfumată din cailul unei seri de vară.

De atâtea ori când te privesc cu dor
—în sufletu mi pătrunde un ne'înțeles și
sfânt fior, iar când mă privești cu ochii tăi
smaralzi, pro'unzi, de tarmecul iubirei tu
știi că mă pătrunzi; în ochii tăi frumoși,
divini, o lume de hymere și de doruri sfinte
porți; azi de-a mea iubire sfintă eu in-
su-mi mă 'nfior, căci aș vrea să am putința
ca pe-aripi de dulce vînt, pe aripi de sfintă
poezie să mă ridic până la cer s'aduc un
hymn lui Dumnezeu prin care stele lui
să-î cer, și-apoi în lumea noastră aci să mă
cobor, și din ele să fac o diademă împle-
tită cu palizi crini de Damanhur, că să'm-
podobesc a ta frunte de feciōră și chipul
tău blăjin și antic, inormăntat în lungi și
buc plise de capitum—care să rămăe talis-
manul, simbolul etern și sfânt al castității..

Și când rāndunelele săgetează vėzduhul
solfegiind scolastic, stanțe delicate, într'o
grădină de arbori meridionali de aci în de-
părtări, pe malul unei mări, sub un cer cu
seninul mai larg, mai însuflețitor, sub cerul

de Ital, la umbră de portocal, din petalele trandafirilor însângerați să fac un leagăn împletit cu cele mai frumoase iluzii de tinerețe în care tu, iubito, să visezi în clipele de repaos și pe care să-l legene ca 'n vis adieri parfumate ale amurgului de vară ce 'mbălsămează efluviul primăverii.

Din ramuri înflorite de liliac și lămâiță ași vrea să fac un cort ca 'n basme, sub care să te adăpostești de arșița sórelui, iar din razele de lună ași vrea să-ți Țes un zăbranic argintiu cu care să te 'mpodobesc pe tine, draga mea, când ne va 'ncununa Zevs-Amor....

Din alte flori de crin, doresc să-ți fac cupe din cari tu, **Anișoară**, să sorbi nectarul fericirei, iar în candelile de mărgăritar la căpătâiul așternutului teú, să ardă tămăia adorării sfinte!....

Atunci pe ochi, pe sâniți tei ce ard de patimă — flori de migdal — și pe pârghiul teú obraz, ca din senin să cază, trandafirul de Șiraz.....

Tu ești mistică vedere, sfânta arătare din minunile sublime, din lumi măiestre, siderale — ce pe-o rază argintie de speranță și iubire pân' la noi ai coborît: nebun și visător tu mai făcut cu-al teú farmec cel porți în ochi și în totă renăscătorea ta fâptură, căci când ai răsărit și-ai luminat în taină a vieți-mi tristă cale — am înmărmurit ca și o stâncă în fața frumuseții tale!....

Ași fi bizar de-ași crede că și tu ești zămislită ca și noi — din tină și noroi!....

Tu, ce-mi farmeci simțirea tăcând mintea-mi să se avinte în lumea unei dulce reverii... și la vedenia ta dragă, mi se mărește în suflet sfânta nostalgie veșnic de-a te iubi!.

Din lacrimile ce-au strălucit și-or străluci în adâncul ochilor tei fermecători, în nopți de dor, iubire și visare, când fericirea ne va 'mbăta cu farmecul ei pe amindol, ași vrea să am puțința să le transform în scumpe mărgăritare cu care să 'mpletesc un colier ce să-l închin lui Zevs-Amor ca venerațiune și mulțumire a favoarei de a-mi fi dăruit inima ta....

Muzica cea mai fermecătoare ce Ți-ar mângăia auzul desmerdându-l, armonisând

o uimitoare simfonie măestrată de preludiul păsărilor din Paradis — serafimice cântări a lumilor de dincolo de astre, ce cântă în nopțile albastre....

Și tu pudică virgină, intrupare divină ca din legendele daneze, ca dintr-un genial poem, scaldată în cele mai sfinte Mirodenii, imaginea ta dulce și fermecătoare, icoana iubirei sfinte în tine să incrusteze, ca veacurile toate ce de-acumia or să vie să te idolatreze; sórele și luna să tremure 'n Zenit, tu rămânând pururi un zeu înmărmurit, deapururi adorat, de visuri de iubire pe veci încoronat....

...Și din iubirea-mi sfântă să naț un templu al frumuseții — în care să te așez pe tine — zeu fermecător și mândru — pe veci impresurat de iluziile sfinte din primăvara vieții..

Ca 'n zi de sərbătore să cânte heruviniu ochii tei smaralzi, divini, înzăvonind îndrăgostirea noastră....

În dulci vibrări de liră, cântări de Hafiz să cânte barzii lumii și eu cu ei mai mult să cânt, sublim apoteosare a a dragostei ce nu mai moare, și lumile din basme, din cosmosul de vremuri atuncea să le-adun, iubirea noastră sfântă să le spun, de care și eu insumi nimit ca să rămân, și în hiumera-mi plăsmuire, de-atăta sfântă fericire eu să mă cred nebun!...

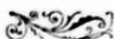
În voe, pe ochi, pe frunte, pe sin, pe buze atunci să te sărut, și prin senzația dulce-a sărutării să rămân pierdut, estatic, mut... În suflet, Anișoră, tu purtând comori de fericire, atuncea să mă ei de mire și cu a tale sărutări de foc să înseninezi viața-mi lipsită de noroc... Co o sete pătimașe, să sorb a tale sărutări ce au parfulm suav al florilor de portocal și mă îmbată ca și vinul de Xeres; să scalzi a mea minte și simțire în farmec și iubire, în farmecul teú de nemeene....

Privind spre tine cu iubire să 'nmărmuresc înfiorându-mă negrăit de dulce fermecătorea ta privire; pierdută să rămăe pe veci de aci 'nainte a mea minte, în farmecul iubirei sfinte, a minunilor sublime, și 'n lumea unei reverii eterne....

Din visuri noi atuncea—să nfripăm o lume o viață fericită și un magic rai—și sub cerul unei blonde nopți de Mai—ași crea să mor cântând sublimul farmec care l-ai!....

13 Ian'e, 1904.

VARONE

Daniel Sikastrul

*La Varoneș retras într'o chilie
Bătrânul Daniel trăește
Stefan îl știe și către schit pornește.
Răsbăt fiind, în crunta bătălie,*

*Privește-l bătrâne; e obosit viteazul;
Îți cere povață.—Ce-î spuî?—e bătut....
Din foc mai reînviază ștejarul căzut?
Ca la un mort, îi e palid obrazul.*

*In ochii-î fintă, mult te-ai uitat la el
Si reaprinzând văpaia în pieptu-î de
Itlan
Tu iai vorbit de țară, bătrâne Daniel.*

*Si el porni. Dór ascultând de tine,
In numele crucii a 'nvins pe dușman.
Și vestea ne-a mers în némurî vecine.*

P. Danilescu

Cum schimbă ani!....

— Se atașaseră unul de altul, din copilărie, căci crescuseră aproape împreună, el era cu vre-o doi ani numai, mai mare ca ea.

La plimbări, la jocuri, erau nedeslipiți.

După câți-va ani, începură să-și dee seama cât sunt de necesari unul altuia și că prietenia ce au legat, are cu totul alte farmece, ca jocurile copilărești de odinioară.

'Și-aruncau câte o privire, își strecurau câte un bilețel prin care 'și vorbeau de iubirea și credința ce îi leagă, plăceri de ale tinereței ce forméză aureola aproape a tuturor vârstelor înbătrânite de ani ori de suferințe.

Un singur gând, turbura seninătatea fericirii ce-și făurise. După ce termina el studiile în țară, trebuia să plece să-și ia doctoratul în străinătate.

... Cu azi, cu mâine, sosi și acel timp, căci ani fericiți ai copilăriei pentru mai toți nu este de cât un basm ce ne place adesea să-l istorisim, e viața trăită cât clipa visului frumos ce ne alintă în orele de odihnă....

Și câtă sburdălnicie nu vedeai la ei, câte nu-și spuneau, nu-și dădeaș rând la vorbă, ereau prea vorbăreți, dór se iubeau și erau tineri și cam de aceeași vârstă.

Ca gajî al iubirei ei, îi ceru portretul, numai imagina-î, îi va mai mângâia sufletul dorit.

E mijlocul tómnai. O cetaș négră copleşește aproape întreaga natură. Un vuet lugubru, ce ne străbate, până în cea mai adâncă intimitate a sufletului.

Sunt patru ani, de când s'aș despărțit. Singura ei distracție, nu sunt de cât scrisorile. De și îi scrie prea des, totuși pare-că, îi vine de la o ființă iubită, dar necunoscută, de la o distanță, ce nu o pôte străbate nici măcar cu mintea.

Copaci sunt hărțuiți, cu o sălbatică lăcomie smulgându-li-se fără milă tóte frunzele ce de gróză aș îngalbenit.

E o vedere, ce o înfricoșează, îi vine o teamă ca visul plâsmuit în lungile serii de pension, să nu se distrugă.

Cu cât trece, cu atât se simte mai singură, dar mai stăpănită de dorul celui departe.

El îi scrie că e bine, îi scrie de cursuri, de petreceri și mai mult încă de plăcerea și mulțumirea ce simte, când îi privește portretul cu ochii vioi și drăgălași, cu totă armonia în care se arată mlădiosul ei corp, al vârstei de 20 ani. Și ea citește și e încântată de cele citite.

I-a promis că-i va fi fidelă și într'adevăr i-a fost, căci a căutat să se ție departe de ori-ce plăcere a lumii, mulțumindu-se cu vorba a lor ei și cu monotonia casei învechite și de ani și de plictiseală ce zace într'însa.

De și istovită de așteptare, totuși cu aceeași dragoste, la lumina palidă a unei lumânări de ceară, așterne în continuu simțirea profundului său dor.

In sfârșit iată ziua, când terminând, el trebui să vie în țară.

Vesel, fericit și luă drumul spre patria dorită, ce n'o văzuse de șapte ani.

Spre a procura o mai plăcută surprisă familiei, crezu că e mai bine, a nu da de veste întorcerea lui.

Ajuns, prima lui dorință, după ce-și îmbrățișă părinții, fu să revază pe aceia ce-î dăduse forțe de trăit atâtea ani, căci ea crea legătura cea mai sfântă ce-l lăntuia de patrie.

..... Și împins de dor, a pornit să regăsească strada în care și petrecuse o parte frumoasă din tinerețe.

Erea vară, cald și bine și în natură și în suflet. I se părea că toți în drum, nu se uita de cât la el, că toți îi citeau în ochi, fericirea de care e coprins.

(va urma)

Ecaterina Dimonic

Cum se cetește ¹⁾

II.

D-șorei Elise Goetz.

Mijloacele pentru a desvolta gustul de cetit sunt mai multe : printre cele d'întăiu avem *Cercurile culturale* și *revistele*. Este evident, dacă într'un oraș vom găsi un cerc cultural și o revistă, aceste ne arată că în acel oraș există un oare-care gust pentru citit. In cercurile culturale trebuie să existe persoane, care sunt în curent cu mișcarea literară de la noi. In o ședință să se vorbească despre romanele lui Niger în alta despre poeziile lui Haralamb Lecca ș. a. m. d., până ce o parte din ascultători vor fi curioși să citească operele despre cari conferențarii vorbesc. In Bucuresci există două cercuri literare pentru protejarea literaturii românești, unul cercul «*Literatura și arta română*», având ca organ al ei revista cu acelaș nume care apare lunar sub conducerea D-lui Nicolae Patrașcu și altul «*Cercul omienilor de litere din care fac parte Macedonsky, Caion, Jean-Octave Ghica, D. Karr, ș. a.* De curând cercul «*Literatura și Arta română*» și-a ales un comitet în frunte cu academiciantul Olănescu Ascanio. Ambele cercuri,

1) Vezi Ovidiu anul I no. 1 pag. 7.

cel puțin până în prezent n'au lucrat aproape nimic după cât știu. Cercul Artei și a Literaturii și-a trecut prin maturul corp în sesiunea din Martie recunoșterea ca persoană morală (2). Și... atât? rolul lor este mult mai mare. O cauză care face ca gustul pentru cetit să scadă e numărul cel mare de traduceri ce se fac din literaturile străine, în special din cea franceză. Nu e vorbă, avem traducători buni ca D-l B. Marian, I. Hussar, Marius ș. a. însă majoritatea 's traduse prost de tot. Mai toate ziarele au ca foileton romane franceze, face excepție «Adevărul politic» cu «Moșnegul de la munte», «Cronica» cu romanul lui Dauș și «Voinea» cu «Șoimi».

Ar trebui să se facă un proiect de lege în acest sens și se vorbea chiar deunăzi în ziare, însă se vede că au rămas baltă toate. În o ședință a *Academiei Române* D-l Olănescu a vorbit despre *Societatea română* și literatura în care D-sa a atins

2) În anul din numerele „Litere și Arte” Radu Boseti a arătat folosul ce-l mare ce aceste cercuri îl pot aduce

București afară de cele 2 pomenite mai avem unul „V. Urechia” sub președinția cunoscutului avocat D-l I. Th. Florescu, lașul sub acest raport are o stare mai înfloritoare: aci avem **Cercul Arhivei**, **Cercul asociației generale a artiștilor** care a dat o grandioasă serbare D-lui Th. Burada, cercul „Zorile” Arta ș. a.

Tot aici domnele din elită au pus bazele unui cerc pentru protejarea literaturii românești în saloanele D-nei Șutu să se facă șezători literare.

2) În provincie cercurile is mai numeroase în Moldova de cât în Muntenia; avem **Botoșani** „Ateneu” cu biblioteca publică; **Dorohoi** Cercu cultural, **organ Revista Idealistă**; **Bârlad** cerc muzical și cultural, organe **Făt Frumos** și **Paloda** Literară; **Fălțiceni** cerc cultural **organ Șezătorea**; **Piatra-N.** cerc cultural „V. Conta” **organ „Propășirea”**; **Focșani** cerc cultural și Muzical **organ „Milcovul”**; **Bacău** cerc cultural ș. a. În Muntenia afară de **Buzeu**, **București** și **Ploești** încolo nu există cercuri. În Oltenia avem în Tg Jiu și Craiova organe „Aurora” și „oua Rev. Olteana”.

multe puncte în privința acestei interesante chestiuni. S'a văzut îndată efectul. *Epoca* publica o comedie a marelui Eminescu, nici un *ziar* absolut nici *unul n'a publicat* ceva. Și ne mai numese *Belgia Orientului*. În *Belgia* dragostea pentru literatura națională e mai mare de cât la noi, în adevăr am imitat din *Paris* tot ce e rău luxul și jocul de cărți, cari ca o epidemie se întind în mai toate orașele din țară (nu degeaba e numit *Bucureștii „Micul Paris”*).

În notița treia am arătat că în *Moldova* sunt mai numeroase cercurile culturale de cât în *Muntenia*, aceasta e datorită persoanelor cari le-au înființat. În fiecare din orașele *Moldovei* acolo unde cercurile culturale sunt persoane cari însumă ceva în literatura românească. **Botoșani** M. Burghel (studii istorice), **Dorohoi** M. G. Hobban (studii științifice) **Huși** (V. N. Cisman poezii, Plăe, și Sore) Iași «Arhiva» cercul în jurul cărora sunt D-nii A. D. Xenopol, Th. Burada, G. Gibanescu, I. Gavanescu, A. C. Cuza, Stațe Dragomir, apoi Eug. Heroyanu, M. Codreanu, G. Volenti, Nadejde ș. a. **Piatra N.** Cincinat: Pavelescu (poezii) **Fălțiceni** Art. Gorovei (Nuvele), **Bârlad** D. Nanu (Nocturne) etc., acestea ar putea grație stăruinței lor să facă ca aceste cercuri să fie în adevăr culturale. Am amintit în trecut aceste câte-va persoane arătând și ceea-ce au produs, ca astfel cititorii să se convingă că se poate face ceva numai să fie *coînță*. În *Dobrogea* avem revista «Ovidiu» facla *Dobrogei*; scriitori avem pe I. Adam (Sybaris. Rațacire), Petru Vulcan (Armăna, Icoane din viață, Fecióra), etc.

E de admirat munca ce opune direcțiunea revistei *Ovidiu* în o regiune unde elementul bulgar tinde a predomină.

Revistele. Unde e locul cel mai prielnic de a vorbi despre literatura românească

de cât în o revistă literară. *Revistele*, fiind-că se adresază publicului în general prin urmare pot fi citite ori și de cine pot atrage atenție cititorilor în fie-care număr despre cărțile cari apar dând și un mic resumat al lor atrăgând ast-fel pe cititori să cumpere cartea.

Șezătorile. Dacă cele ce am zis înainte se referă la cele două clase situate mai bine materialicește atunci pentru a treia clasă «talpa țării» șezătorile aduc un folos imens. *Poporu afară de pâine are nevoie de lumină* a zis marele Gambetta, cum voiți să-i dați lumina când n'are pâine?

Dați-i hrana întâi ca să nu mai fie cazuri ca în Doljești unde tot satul e bolnav de pelagră; dați-i lumină nu otrava, care îi råde corpul și sufletul alcoolul care răpește pe an mii de brațe folosite țării. Se știe că de pe urma țerănuului român trăese o multime de negustorași cari totă ziua merg cu un coș în spinare strigând «Alexandria» Halimașua, Tușu Haiducu ș. a., pe cari noi ca copii le-am citit cu mare plăcere. Ei bine, s'ar putea înlocui treptat treptat aceste cărți cu operele lui Creangă, basmele lui Ispirescu, snovele lui Fundescu Ștăncescu, micile piese ale lui Alexandri ca Florin și Florica, Cinel-Cinel. Piatra din Casă, Nunta țărănească etc.

În această direcție există în București societatea *Steaua* de sub președinția D-lui Ioan Kalinderu. Articolul prim sună ast-fel: «Societatea *Steaua*» are de scop a lucra pentru întinderea învățătorei în popor prin *tipărirea* și răspândirea de *scrieri* și *publicații* morale și patriotice și pentru împedecarea mijlocelor legiuite a răspândi scrieri imorale.

Printre membrii societatea numără pe D-l Spiru Haret actualul ministru de culte, M. Vlădescu profesor universitar, P. Gârboviceanu administratorul Casei Biserilor

ș. a. Societatea a publicat până acum 6 numere datorite penei D-lor G. Coșbuc Th. Speranță, Duțescu Duțu, Dr. I. Felix ș. a. Cine a asistat la *representațiile* ce băncile populare sâtești sau învățătorii le dau au rămas surprinși vîzînd cum țeranii urmăresc cu bucurie și lăcomie toate mișcările, gesturile ce le fac actorii (care fie zis în trecăt sunt elevii școlilor primare).

Șezătorile trebuie neapărat înființate în fie-care sat și aici e rolul dascălilor și a preoților, acești sunt cele două candelă, care nu trebuie să se stingă. Dar aici Casa Școlilor ar putea institui un premiu anual la cei mai buni preoți sau învățători ce se vor distinge în această direcție. Pe când în Iași dămnele se întruneau la D-na Suțu făcînd șezătore românească acum un an, anul acesta s'a pus bazele unei societăți pentru..... protejarea animalelor. Nobil scop chiar măreț și uman, însă nu credeți oare iubite cititor că era mai necesară una pentru protejarea literaturii?

Cunoscuta scriitoare D-ra Elena Văcărescu, fiind interviuată de un redactor de la *Adevărul* de dimineață, care a întrebat-o de ce nu se crează un curent mai românesc între persoanele din societatea înaltă, D-ra Văcărescu a răspuns aceste cuvinte care caracterizează în deajuns starea literaturii noastre față de societatea hig-lifului.

«De și până acum nu vîd nimic care să mă îndrepte pe această cale, totuși sper că generațiunea viitoare va învăța pe copii săi să-și hrănească sufletul cu flori crescute din pămîntul românesc. Cosmopolitismul și internaționalismul au avut efecte bune și rele în altă parte. Chiar în Franța am putut constata acum o schimbare a sentimentului național, căci mai în toate cercurile limba engleză este cea care se vorbește cu predilecție. În

România din nici un punct de vedere nu mai avem nimic a câştiga de la străini. Nu putem nega ca ceea-ce ne lipseşte sentimentul artistic tot de la străini o să le câştigăm. Dar asta se va întâmpla probabil foarte curând şi cum ne vom convinge noi artiştii trebuie să facem artă pentru *artă*, numai atunci vom trăi cu fondul nostru venit de la strămoşi.

Mai trebuie să treacă încă 10 ani încheie ilustra poetă până când o adevărată operă scrisă în româneşte va sili pe traducătorii străini din toate ţerile s'o traducă cum au făcut-o cu Tolstoi; atunci nimeni nu va mai scri şi nu va mai vorbi de cât româneşte cu toate că avem mari poeţi, această operă ne lipseşte nouă.

În ceea-ce priveşte burhezimea care imita după cum am zis în articolul meu precedent clasa înaltă, e de ajuns să vadă că elita citeşte cărţi literare româneşti, atunci îndată şi densa va citi acele cărţi.

Ne rămâne să mai discutăm formarea bibliotecelor publice atât la oraşe cât şi a bibliotecelor populare la sate.

M. A. Renert

ERI ŞI ADI

Şi iată-mă, după 12 ani de lipsă, respirând iarăşi aerul unde am copilărit. Aci, la faurul primelor iluzii, din care..... numai câte-va căţărindu-se de împrejurări, ca edera de ziduri, s'au realizat, iar majoritatea..... nimic..... amintiri.

Câtă diferenţă între erii şi adi !... Între erii şi adi, da..... în acest mic răstimp se poate schimba faţa lumii. Dar, să revin : erii, gânditor pe malul mării, de unde, acum mi se pare de ani, eroul-martir de la Tomis, va fi privit d'atâtea ori nostalgic spre patria 'i iubită ; erii, privim

nenumeratele valuri nestatornice şi trecătoare ca şi viaţa, ce se isbeau pe rând, spărgându-se de unierii bătrânelor stânci acoperite de muşchii, ce, ca o corună verde-ruginie, garniseşte ţerul Pontului-Euxin, în partea locului.

Adi..... adi, pe malul legendarului Jiū, în ale cărui molatice unde, făcute par'că pentru visători, se oglindesc, pe rând, tufişurile de sălcii şi anini «de sulfine şi d'aglicii».

Erii, albi pescari*, asemenea unor hârtii risipite de vânt, se legănau în sbor peste luciul mării, tipând trist a pustiu ; adi, sfişoasă merlă, se oglindeşte în undele Jiului ; trecând de pe un ţerm pe altul, în bungetul de verdeaţă.

Erii, acolo unde pământul se isprăveşte, începând apa ; în faţa cu nesfârşitul larg al mării, ce dă mâna cu cerul, în zare ; azi, cu numeroasele dumbrăvi acoperind coline, în văile cărora trăiesc arborii şi pomii fructiferi, pletoşi ca şi flăcăii locului ; arborii, cu etăţi seculare şi mărimi fabuloase şi nu arare-ori în legătură cu legendele neamului.

Erii, în musica naturii, aveam sgomotul înfiorător al valurilor spumegânde, venite de la larg, ca nişte pânze destrămate ; azi, mult plăcutul cântec al cucului şi privighetorei, în dumbrăvi-oră, al merlei în tufişuri, cântecul ciocârliei, d'asupra lanurilor, din văile pitoreşti ale Olteniei.

Erii, vântul pustietor din stepe ; azi, zefirul mângăetor de pe plaiuri.

Erii, o flóre de crin trezit, adus tocmai de peste mare, din Tarigrad

*) Paseri de mare.

și alte părți ale orientului depărtat; azi, ori-unde mă 'ntore, e un miros sfânt în aer, parfum de prin numeroasele grădini, albe de crini înfloriți, de flori de tei, de busuioac și trandafiri, ce împodobesc peste tot, bătrâna, dar azi întinerita, Craiova, ai cărei locuitori 'și-au dat par'că mâna, a face dintr-însa un adevărat paradis.

Eri, la fie-care pas costume bizare și expresii străine țerei mele; de turci, tătari, etc.; azi, 'mi încântă privirea pitoreștile haine naționale și 'mi răsuna la tot pasul frumoasa pronunție, neaș românească, a oltencelor,—port și cuvinte, între care am crescut și care 'mi amintese, cu farmec multe amănunte ale copilăriei.

Eri, ca o zi mohorâtă de Noembrie, isbit d'atâtea dureri;—azi, ca o dimineață de primă-vară, ved la orizont, o dungă luminosă de senin.

Eri, statuia lui Ovidiu, în melancolică'i meditație 'mi inspira nostalgie; azi, la pitorescul parc al Bibescului, cu lacul, în ale cărui molatice unde se resfrâng, în spre seară, razele sôrelui apunând, furișate printre bătrânii castani ce'l mărginesc. Aci era locul meu în frageda junețe, unde mă refugeam ca copilandru, în lumea visurilor, a iluziilor, rătăcind așa tăcut... pentru a mai uita câte-va momente, din amărăciunile vieții reale, ce am încercat prea de timpuriu. Da, aci, unde ajungeam trecând printre grădini numai fânețe ce le înconjură, înflorite de nalbă, romanițe și aglică...

Câtă influență au domne, asupra omului, locurile ce 'l-au născut, unde a copilărit!

Apoi de-atunci... dute vreme, vino vreme, trecură atâtea ani...! Și, de unde, până eri, cu sufletul întunecat, privem în spre sôre-apune, către locurile scumpe mie..., unde, încă de când eram copil, se odihnește țărâna reparațiilor părinți, peste care n'a mai trecut fumul de tămâie de-o fi vre-o 15 ani; de azi voi putea depune, câte-o lacrimă de dor și o coronă de recunoștință, la acele locuri sfinte, părăsitate d'atâtea amar de vreme! Să mi se erte slăbiciunea ce am, pentru sfintele mōște din care mă trag și pentru plaiurile unde am văzut întâi lumina zilei; căci, azi pentru prima oară, d'atâtea timp, se desprinde, din sôrele fericirii, o rază de mângâere, îndreptându'și mersul, spre a goni întunerecul, din sufletu'mi îndelung abătut.

'Mi pare că tot visez... un fior necunoscut mă coprinde... ore aceste rinduri nu vor fi ele cântecul lebedei?

În cazuri analoge, se zice: sufletelor atât de mult încercate, că elementul vieții, le e însăși suferința; că, amarul le e hrana obișnuită, dacă o fericire le vine așa brusc, îndreaptă răul, sau... încheie drama prin tragedie... sunt vieți asemenea unei zile întunecose, în care pământul nu primește, de la sôre, de cât o rază, în asfințit.

Un scump amic 'mi spune să gonese gândurile negre, căci o rază din sôrele ce apune, în alt sens, ne anunță un «măine» splendid după zicala poporului, că dacă se uită sôrele îndărăt de la scăpătat, măine e vreme bună. Se încere. Se sper.

4 Iunie 1903. Craiova

Dela Mătăsaru

